

УДК 616.98:578.834]:316.72(497.11)(510)

DOI: <https://doi.org/10.22182/pr.6712021.1>

Оригинални научни рад

Сања Стошић

Институт за политичке студије, Београд

КРИЗА КОРОНАВИРУСА: УТИЦАЈ И ИМПЛИКАЦИЈЕ НА (ПРЕ)ОБЛИКОВАЊЕ КУЛТУРНО-ПОЛИТИЧКОГ ИДЕНТИТЕТА СРБИЈЕ И КИНЕ

II

Сажетак

Бавећи се питањем (пре)обликовања културно-политичког идентитета Србије и Кине, у првом делу рада објављеном у претходном броју часописа анализирани су различити аспекти кризе коронавируса и одбрамбени механизми Кине у сусрету са пандемијом. На основу претпоставке о међузависности и глобалне повезаности између држава које су директно повезане са актуелним кризама, у овом делу рада акценат је стављен на проучавање како унутрашње тако и спољне политике Србије у односу на утицај и импликације које је поменута криза изазвала у држави. Истовремено, на основу холистичког приступа и сагледавања одговора Србије на последице кризе, анализирана је стратегија одбране против пандемије од првог па до трећег таласа, али и политичка култура Србије као један од кључних фактора у изградњи стратешко-политичких пракси неопходних у процесу прилагођавања кризним ситуацијама и очувању националне безбедности.

Кључне речи: коронавирус, COVID-19, криза, Србија, Кина, политичка култура

ОБЕЛЕЖЈА СРПСКЕ ПОЛИТИЧКЕ КУЛТУРЕ И БОРБА СА КРИЗОМ КОРОНАВИРУСА

Општа култура једног народа, као и његова политичка култура, неминовно зависе од његове традиције и социјализације. Традиција се формира преношењем колективних образаца идентификације, духа, обичаја, етоса и начина решавања проблема на појединце и, као таква, сачињена је од релативно непроменљивих културних образаца насталих као плод колективног искуства. Дати обрасци преносе се из генерације у генерацију различитим путевима социјализације, односно свесним и несвесним процесима учења и поистовећивања и кључни су за разумевање аутентичне политичке културе било ког народа, његовог духа, менталитета и етоса. У том смислу, сваки облик политичког понашања који није својствен главним обрасцима културно-политичке традиције осуђен је на пропаст, пре или касније (Матић 1998, 18-19).

Са друге стране, политичка социјализација представља динамичнији елемент политичке културе, будући да осим очврслих традицијских образаца подразумева и новије догађаје и процесе пресудне за обликовање друштвеног политичког идентитета. Стога, иако аутентична политичка култура не може бити насилно наметнута ни радикално промењена споља, услед непосредне и групне интеракције, као и модерних медијских, пропагандних и идеолошких утицаја, политичко деловање било ког друштва може понекад да се удаљи од традицијских образаца и већ формираних политичких ставова. До овакве ситуације најчешће долази током друштвено-политичких криза када услед неизвесности долазе до изражаја индоктринација, изразито поштовање култа вође, конформизам и ревалоризација изворних ставова зарад лажних образаца политичке идентификације. Управо у овом контексту политичких манипулација, аутентична политичка традиција делује као одбрамбено средство против све присутније доминације и манипулације савремене политичке културе која пак налаже константну критичку ревалоризацију аутохтоних традицијских образаца ради релативизације истих, али у смеру унапређивања и будућег очувања суштинских елемената било које националне идеје (Матић 1998, 20; 23).

Имајући у виду горе наведене описе и карактеристике традицијских образаца и неминовне политичке социјализације, у овом поглављу покушаћемо да дамо општи приказ суочавања српске политичке културе са актуелном пандемијом и светском кризом коронавируса, као и објашњења везана за њене импликације

и евентуално преобликовање српског културно-политичког идентитета.

Почетак кризе

У време када је епидемија у Кини већ била под контролом, тј. 24. фебруара 2020, број нових случајева заражених коронавирусом који никако нису могли да буду доведени у везу са Кином појавио се скоро истовремено у Јужној Кореји, Ирану и Италији. Убрзо је потврђено више од 1.200 случајева заражених и у другим земљама, тачније у 26, а преминуло је нешто више од двадесет људи, од којих седам у Италији. Ово је значило да се коронавирус шири у различитим деловима света истовремено. Тог дана је Светска здравствена организација издала упозорење и позвала државе чланице да се припреме за могућу пандемију. Два дана касније на повећану забринутост дела становништва, Председник Србије и група лекара су одржали конференцију за медије где су у прилично опуштеној атмосфери покушали да умире јавност и спрече могуће избијање панике коју је део медија подстицао. Првог марта, а поводом целе ситуације око коронавируса имала је потребу да се огласи на свом Фејсбук профилу и проф. др Даница Грујичић, вршилац дужности директора Института за онкологију и радиологију Србије, и да, између осталог, каже да је велики проценат излечивости забележен код оболелих и, ако се вирус буде појавио у Србији људи не би требало да паниче, већ само па поштују правила, те да се неће ништа десити (Blic, 2020a). Када је 6. марта потврђен први случај заразе Институт „Батут” је објавио препоруке за заштиту од инфекције коронавирусом, а Министарство здравља је објавило мере које предузима систем здравствене заштите (Политика, 2020a). Истога дана, некадашњи директор Инфективне клинике Клиничког центра у Београду, професор Мијомир Пелемиш рекао је да грађани не треба да се плаше и да се могло очекивати да ће се коронавирус појавити и код нас (Политика, 2020b).

Прве мере су донете 11. марта, када је у Србији било 18 заражених. Забрањени су сви јавни скупови у затвореним просторијама са више од 100 људи. „Захваљујући предузетим мерама, болест, ако се за њу то уопште може рећи, коју изазива коронавирус је под контролом, а сви расположиви капацитети су спремни, и за оне најтеже сценарије” - изјавио је тада инфектолог, начелник Јединице за заразне болести Градског завода за јавно здравље Мијомир Пелемиш (РТС, 2020a). Наредног дана, председник је најавио да ће бити тешких тренутака и апеловао на

солидарност и јединство. Вучић је, у обраћању грађанима путем јавног сервиса, прецизирао да ће бити формирана два кризна штаба у борби против коронавируса (Политика, 2020в). Тог истог дана Светска здравствена организација прогласила је глобалну пандемију због коронавируса, са образложењем да се у претходне две недеље број заражених ван Кине повећао чак 13 пута, а број заражених земаља се утростручио. Тада је било преко 118.000 случајева у 114 земаља, а 4.291 особа је изгубила живот. Имајући у виду претходно наведено, потврдило се да заиста најцењенија роба новонасталог светског поретка управо јесте информација. (Милутиновић, 2020).

У том тренутку ситуација је извесно била озбиљна, те се легитимно наметало питање да ли је власт у Србији недовољно брзо реаговала на новонасталу кризу. Мишљења смо да у том периоду од две недеље, ситуација није могла да буде довољно јасна и опасност реално сагледана, као и да није постојало довољно информација о новом вирусу. Стога су на глобалном нивоу кружиле бројне противречне информације и ниједна држава, осим Народне Републике Кине, где је епидемија почела скоро 3 месеца раније, није могла да зна тачно са каквим се изазовом суочава. Релативно опуштеном односу према новонасталој ситуацији допринела је и велика фарса из 2009. године везана за пандемију вируса грипа АХ1Н1 или тзв. „свињског грипа” након које је СЗО била оптужена да је изменила стандарде за проглашење пандемије, а у корист компанија „Глаксо”, „Новартис” и других произвођача вакцина.

Поводом ове афере, парламентарне истраге су показале да су водећи саветници шефа СЗО Маргарет Чен (*Margaret Chan*) били у директном сукобу интереса и да су омогућили стицање огромног профита компанијама код којих су такође били ангажовани. Тада је тужилаштво за организовани криминал подигло оптужницу против некадашње директорке Републичког завода за здравствено осигурање, Светлане Вукајловић, и троје њених сарадника због сумње да су нелегалном набавком вакцина против новог грипа крајем 2009. оштетили државни буџет за око 1,25 милиона евра. Осим Вукајловићеве, оптужени су и бивша директорка „Југохемије”, Смиљка Милеуснић-Ацић, директор компаније „Југохемија фармација”, Владимир Гравара, и директор „Детапа”, Љубомир Павићевић (РТС, 2012а). Међутим, ниједна од истрага везаних за ову аферу ни у свету ни код нас није завршена у смислу кажњавања учесника. Иначе, вирус грипа АХ1Н1 је те 2009. године однео десет пута мање живота него што то чини обичан сезонски грип, кога те сезоне једва уопште и да је било.

Логично је да су се једно време владајуће структуре на светском нивоу бринуле за свој политички кредибилитет, те су се суздржале од превише наглог одговора.

Ванредно стање - Стаје живот да бисмо спасили живот

Председник Србије Александар Вучић прогласио је у недељу увече 15. марта ванредно стање на територији целе Србије. Истог тренутка престале су са радом школе, вртићи, факултети, а ученицима је саопштено да ће учити преко телевизије, као и да вероватно школе неће бити отворане до краја школске године (Политика, 2020г). Србија је званично ушла у рат против невидљивог противника, у борбу за оне који су стварали, градили ову земљу, за родитеље, наше старије, итд.

Од самог почетка је било јасно да је ванредно стање уведено противуствано јер га није верификовала Народна скупштина Републике Србије, која је тада без икаквих проблема могла да буде сазвана. Стога су, или ће тек, све правне последице које су из тог чина произашле, морати да буду проглашене за ништаве. Поред тога, приликом свог обраћања грађанима, председник је рекао: „После искустава, али и свега што смо заједно прошли, недовољне дисциплине у разумевању порука које смо слали, на основу писма које је мени и влади послао Министар одбране, на основу Устава, председница Скупштине, Владе и ја, донели смо одлуку о проглашењу ванредног стања на територији целе Србије. Одлука гласи да се проглашава ванредно стање на територији и оно ступа на снагу у овом тренутку. Ово је званично била прва, од многих оптужби упућених грађанима због „недовољно дисциплине” која истини за вољу до тог тренутка није ни била захтевана. Већ сутрадан, председница Владе наговештава увођење полицијског часа и забране кретања старијем становништву – „Уколико и даље буде оволико људи на улицама могуће је увођење полицијског часа. Стога, још једном апелујем на све грађане да се уозбиље, јер не желимо да уводимо полицијски час нити стриктну забрану старијима од 65 година” (Политика, 2020д). Наредног дана уведен је полицијски час са забраном кретања од 20 часова до 5 сати ујутру, као и забрана старијима од 65 година да напуштају своје домове. Са друге стране, премијерка је изнела званичан податак да је у последња два дана у Србију ушло 35.376 наших држављана из иностранства и да је њихово поштовање мера самоизолације веома упитно (RTS, 2020). Ипак, добра вест тога дана је била да нам Кина шаље сву неопходну помоћ (РТВ, 2020).

Анализирајући наведену ситуацију и став власти према новонасталој кризи, морамо да приметимо да су уведене мере биле са једне стране драконске, а са друге стране донекле неозбиљне. Наиме, држава се са једне стране затвара у тренутку када је број заражених још увек веома мали (званично 48), али зато остаје отворена за наше држављане који живе у иностранству и за стране држављане, са изузетком неколико земаља.¹ Истовремено, српски држављани су могли да дођу у отаџбину уз меру обавезне самоизолације, за коју је било потпуно јасно да се не може спровести. До 19. марта када је уведена потпуна забрана уласка у земљу, ушло је око 71.000 наших држављана из западноевропских земаља које у су у том тренутку имале значајно лошију епидемиолошку ситуацију (РТС, 2020б). Да ли је то било могуће спречити је питање на које смо добили негативан одговор. Међутим, такав одговор сматрамо неприхватљивим, јер је капацитет који властима даје ванредно стање, сасвим довољан да се било коме забрани улазак у земљу без обавезног карантина. Мишљења смо да је мера донета 19. марта дошла са четири дана закашњења, та да је њено кашњење проузроковало повећање штете од првог таласа заразе коронавирусом. Узгред да напоменемо да је Европска унија затворила своје границе за држављане Србије који нису њени резиденти, 18. марта. Огромна већина чланица ту одлуку није повукла до овог тренутка.

У наредним недељама, број заражених се повећавао, а мере су постајале све строжије. У суштини, мишљења смо да је власт тестирала стрпљење и ментално здравље људи, перманентно ширећи страх и панику. На пример 30. марта председник је најавио могућ целодневни полицијски час, рекавши „Ми имамо најстроже мере у Европи, али нећемо се либити да наредне недеље уведемо двадесетчетворочасовни полицијски час, ако не буду бољи резултати”, а на питање како ће људи да иду до продавнице, бесно је одговорио „Баш ме брига како ће у продавницу” (ФОНЕТ, 2020). Иронично, али истинито, гужве у продавницама које су након тога настале биле би опасне по здравље и без присуства „невидљивог непријатеља”. Томе је значајно допринело и скраћивање радног времена продавница до 15 часова, а викендом до 13 часова, а пијаце су биле затворене.

Следећег дана се пак, директор Инфективне клинике у Београду, доктор Горан Стевановић, обратио јавности веома емотивно и ословљавајући грађане као „браћу и сестре”, саопштио

1 Забрана се односила на особе које су боравиле у Италији, појединим провинцијама Републике Кине, Јужне Кореје, Ирана и деловима Швајцарске.

им је да у Србији има 115 новозаражених и седам умрлих, те да нам прети италијански сценарио. Наиме, према његовим речима, као резултат непоштовања донетих мера и неодговорног понашања Србију чека сценарио Италије и Шпаније, а не постоји здравствени систем који ће то моћи да компензује. Одмах по давању изјаве, присутни експерти и он напустили су конференцију за новинаре и отишли да помогну колегама које су непрекидно ангажоване на сузбијању коронавируса, тако да новинари нису ни имали прилику за постављање питања (Политика, 2020f). У том тренутку укупан број случајева са смртним исходом износио је 23. Овде не можемо да се не присетимо Емила Сиорана (*Émile M. Cioran*) који на једном месту у књизи „Зли демјург” Светог Григорија из Нисе назива „отровним”, а ипак „бљутавим” (Сиоран 1991, 25). Наиме, покушавамо да замислимо овог шармантног доктора, од миља названог српски доктор Хаус (Blic, 2016), као начелника санитета у току епидемије пегавог тифуса, ратне 1915. године у болници у Ваљево. Имајући у виду да би дужност лекара требало да буде да онога ко разматра увођење двадесетчетворочасовног полицијског часа – а и лаицима су јасне консеквенце тог чина на психофизичко стање човека – од тога одговори, или да га бар преусмери на неког свог колегу, а не да тако несмотрену и исхитрену одлуку још индиректно подстиче.

Дан касније, 1. априла, Влада Србије је Закључком који је усвојила је 28. марта одредила да се обавештења о предузетим здравственим мерама и другим информацијама које се односе на COVID-19, а дата су од стране неовлашћених лица, не могу сматрати тачним и провереним, упозоривши да се за такво понашање може сносити одговорност за ширење дезинформација током ванредног стања (Политика, 2020e). Овај покушај увођења цензуре и вербалног деликта је већ наредног дана осујетио председник, те Влада повлачи одлуку о информисању током ванредног стања, где председница Владе каже да је њена глупост и кривица што је таква одлука уопште донета (Политика, 2020ж), али већ наредног дана наставља да застрашује грађане речима „Само три оваква дана каква имамо данас са преко 300 новооболелих и наши капацитети су у потпуности попуњени, пуцају са свом опремом” (Blic, 2020b).

Миша Ђурковић је у свом блогу поставио логично питање: „Чему паника?” - рекавши да колико год било тешко, носиоци државне власти су последњи који у овом тренутку смеју да делују панично, усплахирено, да доносе непромишљене одлуке које већ сутрадан повлаче (Ђурковић 2020). На наредној конференцији за штампу јасно је речено да у Србији апсолутно нема потребе

за комплетним затварањем и посебно не за застрашивањем народа таквим мерама. Србија је, наиме, за разлику од Италије и Шпаније врло рано почела да делује и да врло озбиљно сузбија ширење вируса. Након ове епизоде, чини се да је власт схватила да је претерала са психолошким притиском на становништво, те јавни дискурс постаје мотивишући од 8. априла и, према речима председника, „први пут видимо светло на крају тунела, али мере затварања остају због жеље да се сачувају животи” (РТС, 2020в). Људима се даје нада да ће ванредно стање бити укинито до краја месеца (РТС, 2020г). До тада смо научили да чекамо да се „крива заравна” и да су „следеће две недеље кључне”.

Епидемиолог др. Предраг Кон 14. априла објављује да је време да се повуче и препусти другима да воде пандемију, а на тај потез су га, како је навео на Фејсбуку, навели напади на њега и на Кризни штаб, посебно након продора коронавируса у Геронтолошки центар у Нишу (Политика, 2020з). Истога дана, дотични је променио мишљење, а највећи хришћански празник, Ускрс 19. априла, прославили смо у својим домовима, јер је био у току полицијски час, и једни другима честитали смо ускрснуће др Кона као шефа стручног дела Кризног штаба. Премијерка је прогласила победу 28. априла нагласивши да је здравствени систем у Србији издржао, да никада није пао и поклекао, као и да је било капацитета за смештај свих заражених (Новости, 2020а), а Скупштина Србије укинула је 6. маја ванредно стање. То је значило укидање полицијског часа и ангажмана војске у цивилне сврхе, а старији од 65 година су поново могли да изађу из својих домова. Градски превоз у Београду је почео да ради 8. маја, а 11. маја се деца враћају у вртиће и дневне боравке. То ипак није значило да се укидају и све ванредне мере које су донете због епидемије коронавируса (РТС, 2020д). Иначе, овај тренутак се поклапа са окончањем првог таласа пандемије и у другим европским земљама.

Србија у другом и трећем таласу кризе коронавируса

Након првог таласа кризе коронавируса, половином маја у европским земљама почело је постепено попуштање мера и скоро све европске земље су се „отвориле”. Уз наизменично поопштравање и попуштање безбедносних мера против коронавируса, превагнула је борба за националним опстанком заснованим на економској стабилности и вери у тзв. имунитет крда.² Изузевши Шведску и

2 Испоставило се да је тај приступ који је имала Шведска, која је због тога сатанизована у скоро свим већим западним медијима, а нарочито у Великој Британији, има 30

Белорусију, то ни у једној европској земљи није јавно саопштено, али мере које су се спроводиле, тј. њихово одсуство, је најбољи показатељ жеље за враћањем економије у први план.

Србија је кренула истим путем, али су преостале епидемиолошке мере које су остале на снази биле веома слабо поштоване. У врло кратком року пуштено је апсолутно све, укључујући и ноћни живот. У Београд и друге универзитетске градове дошли су студенти доносећи са собом корону, тако да се вирус на све стране ширио и по факултетима, сплавовима, студентским домовима, итд. Свадбе, рођендани и друге прославе где се физичка дистанца просто доживљава неприродном, постале су део свакодневног живота. Чак су и домови за стара лица отворени за посете. При свему томе, било је познато да је корона само делимично сузбијена, а не и елиминисана. Становништво које је било озбиљно фрустрирано оним што је доживело за време ванредног стања морало је себи да да одушка, те су се скоро сви социјални контакти углавном вратили на режим пре епидемије. Победа над „невидљивим непријатељем” је морала да буде прослављена. Власт је чак дозволила одржавање дербија пред публиком већ 10. јуна. Овде говоримо о 20.000 до 30.000 људи на једном месту.

Избори су одржани већ 21. јуна, а предизборне активности су се обављале као да се у претходном периоду ништа није догодило. Сам изборни дан није био епидемиолошки проблематичан. Гласачи и изборне комисије су поштовали мере, али су много већи проблем представљала бројна предизборна окупљања која подразумевају кретање већег броја људи широм земље. Испоставило се да су епидемиолошке мере најмање поштовали они који су их донели, јер су предизборне активности и прослава председничке победе довеле до заражавања великог броја функционера владајуће партије.

На тај начин, зараза је поново почела неконтролисано да се шири, а Кризни штаб је поново био активиран у проглашењу другог епидемиолошког таласа. Број заражених, оболелих и преминулих је био вишеструко већи него у првом таласу. Власт, за коју слободно можемо да кажемо да је због броја инфицираних и оболелих функционера, цела прележала корону, почела је поново да шири страх и окривљује грађане за непоштовање мера. Нове мере су донете 23. јуна и подразумевале су обавезно ношење маске у градском и приградском превозу и препоруку да се маске носе у затвореном простору (B92, 2020a). Међутим, ситуација се

процента мање преминулих на милион становника, од исте те Велике Британије која је уводила најригорозније мере у спречавању заражавања.

и даље погоршавала, па је 2. јуна уведена и казнена политика за непоштовање мера, а рад угоститељских објеката је ограничен до 23 часа (Политика, 2020и). До кулминације долази 7. јула када је био најтежи дан за Србију до тада, од почетка епидемије коронавируса, јер је 13 особа преминуло, а у преко 120 људи је било на респираторима. Председник Вучић је тада најавио мере којима се у Београду од наредног дана забрањује окупљање више од петоро људи и у затвореном и у отвореном простору, а од 10. до 13. јула биће на снази и полицијски час (РТС, 2020ђ).

Вучић је такође том приликом истакао и да ће ускоро почети набавка вакцина против сезонског грипа, а планирана је вакцинација преко два милиона грађана. Обавезна ће бити вакцинација за све здравствене раднике, припаднике војске и полиције, шалтерске службенике у државним предузећима, за све хроничне болеснике, децу од 3 до 12 година и највећи број пензионера (Делибашић 2020). Његово обраћање је истог дана изазвало револт дела становништва и њихово окупљање испред Дома Народне скупштине. Протести који су тога дана почели мирно, убрзо су се претворили у физички окршај дела окупљених грађана и полиције. За разлику од увреженог наратива целокупне медијске машинерије, мишљења смо да није најави полицијског часа изазвала реакцију грађана, већ је повод за иницијално окупљање била најави обавезне вакцинације против сезонског грипа, а нарочито помињање деце од 3 до 12 година у том контексту. Такође, уверени смо да насилни протести и сукоби са полицијом који су неколико дана трајали, немају везе са иницијалним окупљањем забринутих грађана, већ да је то био изрежирани окршај униформисане полиције и цивилне параполиције која предводи навијачке групе. Већ наредног дана, 8. јула, идеја о поновном увођењу полицијског часа је повучена и до садашњег тренутка није активирана поново, а председникова идеја о обавезној вакцинацији против сезонског грипа је буквално ишчезла из јавног дискурса (B92, 2020b).

Већ почетком августа епидемиолошка ситуација се стабилизовала, али овај пут се није поновила грешка направљена после првог таласа, већ се све време инсистирало на стриктном спровођењу мера. Додуше, то нам није превише помогло јер је нови, за Европу други, а за нас трећи талас стигао до нас у другој половини новембра. У односу на њега, претходна два изгледају као бура у чаши воде. Дневно се већ данима бележи више од 5.000 заражених и по 50 преминулих. Уводе се нове мере и појачава контрола постојећих, па смо дошли до тога да је прослава крсне славе ограничена на петоро људи, али је зато истовремено извесни

Божо Врећо одржао концерт у Комбанк дворани (Новости, 2020б).

Након овог догађаја, морамо се запитати да ли дотични има неку „везу“ у власти, јер нисмо наишли ни на једно истраживање које доказује имунитет ЛГБТ популације на коронавирус. Када смо већ код скарадних манифестација, поменимо ту и „Црни петак“, тј. дан у години када глобални трговински ланци дају највеће попусте (Danas Online, 2020). Ова оргија потрошачког друштва, која је изазвала велике гужве у тржним центрима, за последицу је имала да је пар дана касније, по први пут уочен већи број заражених жена у односу на број мушкараца. Доктор Кон, као шеф стручног дела кризног штаба, објаснио је да они не могу да забране „Црни петак“ (Beta 2020). Ипак, они злуреди би приметили да је дотични био веома упоран када је требало да се забране Ускршње литургије, као и необавештеност уваженог професора о томе да су Измене и допуне Закона о заштити становништва од заразних болести усвојене 12. новембра (Влада Републике Србије, 2020б). Наиме, овим Изменама се дају веома велика овлашћења министру здравља у вези доношења епидемиолошких мера. Можда је доктор Кон, као стручни саветник компаније Фајзер, у ствари више заинтересован за онај део Закона где је министру омогућено да пропише обавезну или препоручену имунизацију (Глас јавности, 2020). Дотична компанија је по изјавама председника САД, Доналда Трампа, чекала да прође 3. новембар (дан када су одржани избори у САД), да би објавила да је у стању да произведе ефикасну вакцину против коронавируса, те да је тиме значајно помогла његовом противкандидату. На сајту РТС-а се може пронаћи чланак из 2012. године, под насловом „Афера Фајзер: У Србији сви изненађени“. У њему пише да је компанија подмићивала докторе у Србији (РТС, 2012б). Тешко да је ико ко је иоле упућен у начин рада великих фармацеутских компанија изненађен овим, али нам то и не би представљало нарочит проблем да председник није најавио да смо се пријавили за куповину 1,8 милиона доза њихове вакцине (Bukvić 2020).

Озбиљну главобољу задаје то што је вакцина коју су произвели амерички Фајзер и немачки Бионтех заснована на експерименталној технологији познатој као генетичко уређивање (енг. gene editing), тачније РНК генетичко уређивање – новитет који никада пре није коришћен чак ни за лек, а камоли за вакцине (Енгдал 2020). Срећа у несрећи је у томе што је власт најавила да ова вакцина неће бити једина, тј. да ће ускоро код нас бити регистрована и руска вакцина „Спутњик 5“. Надајмо се да ће ово бити реализовано по најавама, те да ћемо из расподеле изабраних вакцина од стране грађана

добити врло прецизну слику о томе где стоји Србија између Запада и Истока.

Последњи, трећи талас пандемије и евидентно повећање броја заражених коронавирусом, јасно је указао на пропусте и мане рестриктивне политике примењиване у Србији против вируса COVID- 19. Наиме, прихватајући препоруке СЗО, Србија је у жељи да предупреди ширење епидемије усвојила сувише строге рестриктивне мере, што је касније само имало контраефекат. Иако је на кратке стазе, ова строга рестриктивна политика карантина, полицијског часа и ванредног стања донела добре резултате у погледу релативно малог броја инфицираних, али и политичке поене председнику Александру Вучићу као заштитнику народа, српски народ никад није неговао културу страха и кроз најтеже борбе пролазио је пркосно и уздигнуте главе, тежећи упорно слободи као неприкосновеном идеалу и делу српског етоса. Проучавајући основе српске прото-нације која вуче корене још из средњег века, јасно је да је код Срба идеја идентитета актуелан концепт који је као такав неодојив од српске политичке културе и културно-политичког идентитета. Како је у извесном смислу Србија остала обележена вечитим унутрашњим сукобом између конзервативне и прогресивне идеологије, Србија је морала пре или касније да прође кроз процес трансформације који свакако води неопходној модернизацији српског националног идентитета (Јовановић 2015, 59).

Иако је власт успела да спречи апсолутни колапс здравственог система и донекле задржи контролу над ширењем епидемије и током трећег таласа, поставља се питање шта очекује Србију са надоласећим „ратом вакцина”, односно ратом за животе људи у коме ће богате и моћне државе прво опскрбити довољним количинама сопствене грађане, док ће Србија, као и остале сиромашније земље, морати више да се ослони на своје дипломатске и преговарачке способности у циљу набавке одговарајуће количине вакцина и осигуравања процеса ревакцинације и имунизације грађана.³ Криза коронавируса глобално је грађанима показала да је политика освојила простор одлучивања о готово сваком сегменту њиховог свакодневног живота, односно да је из домена владања прешла у домен власти глобалних центара.

3 Србија је својим грађанима обећала могућност избора и, отворивши се за тржиште вакцина, омогућила им је да сами изаберу коју ће вакцину примити: Фајзерову, руску, кинеску или окефордску.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Коначно, из свега наведеног можемо да закључимо да иако у модерном друштву које подразумева политичку коректност, образовање и слобода чине два основна стуба демократије, слобода модерног човека ни у ком смислу не би смела да представља проблем, већ нешто што се подразумева. У том смислу, одређена доза конфронтације може да има конотацију здравог друштвеног система у коме је свако одсуство морала и непреузимање личне одговорности страно и погубно по сам систем. Уз разарање образовног система слободоумни људи постају послушни поданици корона капитализма, јер нова пандемија јесте чињеница која више од 90% светске популације води директно у сиромаштво и глад.

Стога, друштвени активизам, али и свест о позадини феномена кризе изазване коронавирусом, који заиста односи велики број живота широм планете и некадашњи нормалан живот баца у заборав, намеће као једини исправан индивидуални приступ у лечењу и то провереним лековима и вакцинама које би морале да имају традицију и одобрење Агенције за лекове Србије. Ипак, свесни чињенице да се за сувише кратко време на светском тржишту повео прави рат вакцина који је бројним државама пласирао недовољно испитана решења, мишљења смо да се анализа кризе коронавируса мора посматрати у ширем културолошком и социолошком контексту, кроз призму питања шта нам се заправо дешава и куда нас нова реалност води?

На основу свеобухватне анализе и поређења импликација и утицаја које је криза коронавируса имала на Кину и Србију, јасно је уочено да су радикално различите културолошке праксе поменутих држава повезане са политичком културом и преобликовањем културно-политичког идентитета обеју држава. Наиме, док су у борби са пандемијом Кинези беспоговорно и крајње посвећено, са великом ажурношћу од самог почетка примењивали најстрожу рестриктивну политику, свесно жртвујући тиме своју индивидуалну слободу ради безбедности и опстанка нације, један део српске популације, углавном млађи, свесно је кришио рестриктивне мере најчешће одбијајући да носи заштитне маске или организујући журке у тајности. Иако је узроке овако неодговорног понашања тешко разумети, а камоли оправдати, неопходно је имати у виду слободарски дух који чини срж српског *етоса*, због чега су многа, а посебно силом прилика наметнута правила, у српском народу тешко спроводива.

Међутим, оно што је у погледу преобликовања културно-политичког идентитета Србије криза коронавируса дефинитивно Србији донела јесте лекција и одређена доза националног sazревања по угледу на кинески модел у коме машта не може да дочара могућности цивилизације која спаја физичке, радне и менталне ресурсе народа са модерном технологијом. У таквом контексту, никаква победа оружја, или тиранија иностраних финансијера, не могу дуго да угњетавају нацију постојану у неговању сопствених ресурса и националног духа. Наиме, ако модерна Србија схвати да је сваки хаос или криза транзиција, схватиће и да јој нови путеви и комуникације дају јединство, економија и новчана средства изградњу болница, школа и опште побољшање животних услова, а јака и стабилна власт ред и мир и могућност да превазиђе сваку невољу.

У том контексту, не би било згорег да се присетимо излагања Драгоша Калајића⁴ на оснивачкој скупштини Српског народног покрета „Светозар Милетић” у Новом Саду 27. јуна 2001. Године, у коме је јасно речено како живимо у условима великог светског, материјалног и духовног рата у коме се - како је то одавно опазио келтски песник Џон Дон (*John Donne*)⁵ - одлучује да ли ће човек постати нешто више од човека или мањи од мртва.

РЕФЕРЕНЦЕ

Влада Републике Србије. 2020а. „Солидарност и пуна подршка Србије НР Кини”, 26.02.2020. <https://www.srbija.gov.rs/vest/446835/solidarnost-i-puna-podrska-srbije-nr-kini.php>.

Влада Републике Србије, 2020б. „Усвојене измене и допуне Закона о заштити становништва од заразних болести“, 12.11.2020. <https://www.srbija.gov.rs/vest/497395/usvojene-izmene-i-dopune-zakona-o-zastiti-stanovnistva-od-zaraznih-bolesti.php>.

Глас јавности, 2020. „На помолу још једна афера са вакцинама и сукобом интереса? Доктор Кон је стручни саветник компаније Фајзер?!“, 18.11.2020. <https://www.glas-javnosti.rs/korona-virus/na-pomolu-jos-jedna-afeta-sa-vakcinama-i-sukobom- interesa-doktor-kon-je-strucni-savetnik-kompanije-fajzer-6614>.

Делибашић, Далиборка. 2020. „Вучић: морамо вакцинисати преко 2 милиона грађана“, *РТВ Маг*. http://www.rtvmag.co.rs/24_sata_o_obrenovcu_objava.php?o=11804.

Ђурковић, Миша. 2020. „Чему паника? (корона блог 3)“, *Стање ствари*, 02.04.2020. <https://stanjestvari.com/2020/04/02/misa->

4 Драгош Калајић (22. фебруар 1943 – 22. јул 2005), српски сликар, новинар, писац и публициста

5 Џон Дон (22. јануар 1572 – 31. март 1631), енглески песник, учењак, војник и службеник.

djurkovic-korona-3.

Енгал, Вилијам. 2020. „Шта је прећутано о Фајзеровој вакцини?“ *Нови стандард*, <https://www.standard.rs/2020/11/18/sta-je-precutano-o-fajzerovoj-vakcini>.

Јовановић, Дејан. 2015. „Дуална природа српског националног идентитета“, у: *Политички идентитет Србије у глобалном и регионалном контексту*, (ур. Весна Кнежевић-Пређић): 51-60. Београд: Факултет политичких наука

Марковић, Снежана и др. 2020. „Коронавируси у интеракцији са хуманим геномом-микробиомом-виромом“, *Природно-математички факултет, Крагујевац*. https://www.pmf.kg.ac.rs/pub/3d2a030edec89653a09a351878e505a0_04282020_102958/koronaviromi.pdf 09/09/2020.

Матић, Милан. 1998. *Српска политичка традиција*, Београд: Институт за политичке студије.

Милутиновић, Ирина. 2020. „Информациона политика у време пандемије вируса Ковид 19 у Србији“, *Политичка ревија*, 64 (2): 243–263.

Новости. 2020а. „Брнабић у Скупштини: Успели смо, поносна сам на наше грађане“, 28.04.2020. <https://www.novosti.rs/%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8/%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0/%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%88%D1%82%D0%B2%D0%BE.395.html:861813-Brnabic-u-Skupstini-Uspeli-smo-ponosna-sam-na-nase-gradjane>.

Новости. 2020б. „Слава не може, а ово може? Концерт који је одржао Божо Врећо у Београду, усред пандемије, поделио Србију“, 22.11.2020. <https://www.novosti.rs/c/scena/poznati/937944/slava-moze-ovo-moze-koncert-koji-odrzao-bozo-vreco-beogradu-usred-pandemije-podelio-srbiju>.

Политика. 2020а. „Потврђен први случај коронавируса у Србији - мушкарац из Суботице боравио је у Будимпешти“, 06.03.2020. <http://www.politika.rs/scc/clanak/449351/Potvrden-prvi-slucaj-koronavirusa-u-Srbiji-muskarac-iz-Subotice-boravio-je-u-Budimpesti>.

Политика. 2020б. „Грађани не треба да се плаше, здравствени систем спреман“, 06.03.2020. <http://www.politika.rs/scc/clanak/449354/Gradani-ne-treba-da-se-plase-zdravstveni-sistem-spreman>,

Политика. 2020в. „Организовано и солидарно да се изборимо с изазовом „корона“ “ 12.03.2020. <http://www.politika.rs/scc/clanak/449852/Organizovano-i-solidarno-da-se-izborimo-s-izazovom-korona>.

Политика. 2020г. „У Србији проглашено ванредно стање због коронавируса, од сутра затворени вртићи, школе и факултети“, 15.03.2020. <http://www.politika.rs/scc/clanak/450047/U->

Srbiji-proglaseno-vanredno-stanje-zbog-koronavirusa-od-sutratvorenih-vrtici-skole-i-fakulteti.

Политика. 2020д. „Брнабић: Немојте нас терати да уводи-мо полицијски час“, 16.03.2020. <http://www.politika.rs/scc/clanak/450055/Brnabic-Nemojte-nas-terati-da-uvodimo-policijski-cas>.

Политика. 2020ђ. „Најцрњи дан у борби против коронавируса–преминуло седам пацијената, још 115 заражених“, 31.03.2020. <http://www.politika.rs/scc/clanak/451258/Najcrnji-dan-u-borbi-protiv-koronavirusa-preminulo-sedam-pacijenata-jos-115-zarazenih>.

Политика. 2020е. „За обавештавање јавности о коронавирусу задужен је кризни штаб“, 01.04.2020. <http://www.politika.rs/scc/clanak/451303/Za-obavestavanje-javnosti-o-koronavirusu-zaduzen-je-krizni-stab>.

Политика. 2020ж. „Влада повлачи одлуку да само кризни штаб може да информише јавност о коронавирусу“, 02.04.2020. <http://www.politika.co.rs/sr/clanak/451380/Drustvo/Vladapovlaci-odluku-da-samo-krizni-stab-moze-da-informise-javnost-o-koronavirusu>.

Политика. 2020з. „Кон најавио повлачење, али ипак остаје на челу борбе против коронавируса“, 14.04.2020. <http://www.politika.rs/scc/clanak/452203/Kon-najavio-povlacenje-ali-ipak-ostaje-na-celu-borbe-protiv-koronavirusa>.

Политика. 2020и. „Затварају се ноћни клубови у Београду, казне за неношење маске“, 02.07.2020.

<http://www.politika.rs/scc/clanak/457611/Zatvaraju-se-nocni-klubovi-u-Beogradu-kazne-za-nenosenje-maske>.

Рајковић, Мирослав. 2020. „Дијалог људског мозга и компјутера“, *Планета*. <http://www.planeta.rs/48/06TB1.htm>.

РТВ. 2020. „Хране има, плате без смањења, лекарима повећање за 10 одсто, имаћемо огроман број маски и довољно респиратора“, 17.03.2020. http://www.rtv.rs/sr_ci/koronavirus/hrane-ima-plate-bez-smanjenja-lekarima-povecanje-za-10-odsto-kina-nam-salje-sve-sto-smo-trazili_1103736.html.

РТС, 2012а. „Оптужница у афери „нови грип““, 17.02.2020. <https://www.rts.rs/page/stories/sr/story/135/hronika/1047058/optuznica-u-aferi-novi-grip.html>.

РТС. 2012б. „Афера „Фајзер“: У Србији сви изненађени“, 09.08.2012. <https://www.rts.rs/page/stories/ci/story/124/drustvo/1154128/afera-fajzer-u-srbiji-svi-iznenadjeni.html>.

РТС. 2020а. „Нема обуставе наставе, забрањени сви јавни скупови у затвореним просторима“, 11.03.2020. <https://www.rts.rs/page/stories/ci/story/124/drustvo/3884057/vucic-koronavirus-osnovne-srednje-skole.html>.

- PTC. 2020б. „Преко границе ће моћи само камиони, забрана међуградског саобраћаја“, 19.03.2020. <https://www.rts.rs/page/stories/ci/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D1%80%D1%83%D1%81/story/3131/koronavirus-u-srbiji/3895531/aleksandar-vucic-koronavirus-kovid-19.html>.
- PTC. 2020в. „Вучић за РТС: Изолација од петка до понедељка, надам се укидању ванредног стања за месец дана“, 07.04.2020. <https://www.rts.rs/page/stories/ci/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D1%80%D1%83%D1%81/story/3131/koronavirus-u-srbiji/3915660/vucic-koronavirus-mere-upitni.html>.
- PTC. 2020г. „Вучић: Надам се да ћемо пре краја месеца укинути ванредно стање“, 10.04.2020. <https://www.rts.rs/page/stories/ci/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D1%80%D1%83%D1%81/story/3131/koronavirus-u-srbiji/3918156/vucic-nis-koronavirus-mere.html>.
- PTC. 2020д. „Укинуто ванредно стање, ванредне мере остају“, 06.05.2020. <https://www.rts.rs/page/stories/ci/story/1/politika/3945292/vanredno-stanje-skupstina.html>.
- PTC. 2020ђ. „Најтежи дан од почетка епидемије, чека нас тешко лето и још тежа јесен“, 07.07.2020. <https://www.rts.rs/page/stories/ci/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D1%80%D1%83%D1%81/story/3131/koronavirus-u-srbiji/4011348/koronavirus-aleksandar-vucic-situacija-mere.html>.
- Фонет. 2020. „Вучић: Морућ целодневни полицијски час“, 29.03.2020. <https://www.rts.rs/page/stories/ci/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D1%80%D1%83%D1%81/story/3131/koronavirus-u-srbiji/3906068/korona-virus-srbija-aleksandar-vucic.html>.
- Халперн, Катрин. 2009. „Изградња идентитета”, у: *Идентитет(и), појединац, група, друштво*, ур. Халперн Катрин и Жан-Клод Руано-Борбалан. Београд: Клио
- B92. 2020а. „Vlada donela odluku: Nove mere stupaju na snagu danas“, 23.06.2020. https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2020&mm=06&dd=23&nav_category=12&nav_id=1699207.
- B92. 2020б. „Neće biti policijskog časa, iako sam ja protiv toga“, 08.07.2020. https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2020&mm=07&dd=08&nav_category=12&nav_id=1704781.
- Beta. 2020. „Kon: Krizni štab ne može da zabrani „Crni petak“ u prodavnicama“, 27.11.2020. <https://www.danas.rs/drustvo/kon-krizni-stab-ne-moze-da-zabrani-crni-petak-u-prodavnicama>.
- Blic. 2016. „Ovo je srpski doktor Haus: Kad niko ne zna šta je pacijentu,

dovode ga kod ovog lekara“, 11.10.2016. <https://www.blic.rs/vesti/drustvo/ovo-je-srpski-doktor-haus-kad-niko-ne-zna-sta-je-pacijentu-dovode-ga-kod-ovog-lekara/qs5xs1t>.

Blic. 2020a. „Danica Grujičić: Mnogo je dezinformacija o koronavirusu“. 08.03.2020. <https://www.novi.standard.rs/2020/01/danica-grujicic-mnogo-je-dezinformacija-o-koronavirusu>.

Blic. 2020b. „Brnabić: Tri dana sa preko 300 zaraženih i naši kapaciteti pucaju“, 03.04.2020. <https://www.blic.rs/vesti/politika/brnabic-tri-dana-sa-preko-300-zarazenih-i-nasi-kapaciteti-pucaju/yferx4e>.

Bukvić, Ljubomir, 2020. „Vučić: Prve vakcine do kraja decembra“, *Danas*. <https://www.danas.rs/drustvo/vucic-prve-vakcine-do-kraja-decembra>.

Danas Online. 2020. „Crni petak: Gužve u tržnim centrima u Beogradu i Nišu uprkos koroni“, 27.11.2020. <https://www.danas.rs/drustvo/crni-petak-guzve-u-trznim-centrima-u-beogradu-i-nisu-uprkos-koroni-foto>.

Djurant, Vil. 1995. *Istorija civilizacije 1: Istočne civilizacije*. Beograd: Narodna knjiga-Alfa.

Portal 021. 2020. „Bil Gejts: Život će se vratiti u normalu kada se ispune dva uslova“, 13.10.2020. <https://www.021.rs/story/Info/Region-i-svet/255725/Bil-Gejts-Zivot-ce-se-vratiti-u-normalu-kada-se-ispune-dva-uslova.html>.

RTS. 2020. „U Srbiji strogo ograničena sloboda kretanja, stariji od 65 godina ne mogu da izlaze iz kuća“ 17.03.2020. <https://www.rts.rs/page/stories/sr/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D1%80%D1%83%D1%81/story/3134/koronavirus-u-srbiji/3892899/koronavirus-srbija-mere-vlade-srbije-vucic-zabrana-kretanja-stariji-od-65-.html>.

World Health Organization. 2020. “Report of the WHO-China Joint Mission on Coronavirus Disease 2019 (COVID-19)”, 16-24.02.2020. <https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/who-china-joint-mission-on-covid-19-final-report.pdf>.

Sanja Stošić*Institute for Political Studies, Belgrade*

THE CORONAVIRUS CRISIS: IMPACT AND IMPLICATIONS ON RECONSTRUCTION OF SERBIAN AND CHINA'S POLITICAL AND CULTURAL IDENTITY

II

Resume

In this part of the paper we analysed the impact and implications that the crisis caused by COVID-19 has had on transformation of the Serbian political cultural identity and President Vučić's *response* to the *coronavirus* pandemic. Now almost one year into a global pandemic it is clear that early-warning outbreak detection did not successfully contain COVID-19 and that, unlike in China, the Serbian, as well as other's countries system of public health governance underestimated the threat of this infectious disease. However, despite the fact that Serbian President Aleksandar Vučić has been accused of using the crisis for additional political self-promotion at a time when everyone else was forced to keep quiet, it is undeniable that during the state of emergency and while institutions were functioning and parliament was not in session Vučić took the entire burden of saving the nation upon himself. Actually, thanks to his personal contacts, effort and friendship with Xi Jinping, the President of China, Vučić personally procured medical equipment and decided on the necessary measures. Thus, the Serbian healthcare system remained functional thanks to the responsibility of doctors, nurses and generally disciplined citizens inspired by current regime's attitude towards resolving the crisis. Despite the third wave of infection, which seriously threatened Serbian health system with collapse, the *Serbian* authorities updated not only medical protocols *and* hastily constructed *new* temporary *hospitals* in the capital Belgrade, but government has also invested in new hospitals in Kruševac and the new COVID hospital in Batajnica. Likewise, in this part of research we also outlined that whilst many uncertainties surround COVID-19 – including the possibility of chronic illness among those classed as 'recovered' – as extreme measures intended to protect public health might be difficult

to justify due to the fact that these measures and the manner in which they are enforced may aggravate collective psycho-social responses as waves of fear, anxiety, coronaphobia, anger, disbelief, resignation, disappointment and disdain towards authorities acting in a draconian, possibly ill-advised and inconsistent manner. In that sense, we outlined that the declaration of the global threat and mass quarantining of otherwise healthy population in Serbia precipitated discourses based on intersections of public discontent and suspicion as a product of ‘conspiracy’ rather than treating such responses seriously. Additionally, in our concluding remarks we stressed that the main implications on reconstruction of Serbian and China’s political and cultural identity consist of creating an aura of a well-established, transformed political procedures – e.g. broad civil rights and leader’s accountability – that embody its possibility to respond to a novel, infectious disease that threatens social order and the fundamental tenets of democracy. In this regard, we *especially pointed out* that *during* the current *crisis Serbia has politically matured*, and that its national identity has experienced the positive impact that has as well *enhanced* its *contribution* to the Serbian international *development*.

Keywords: Corona virus, COVID-19, the crisis, Serbia, China, political culture

* Овај рад је примљен 29. јануара 2021. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 8. фебруара 2021. године.